

**ДОКЛАДНА ЗАПИСКА ОТ ИНСПЕКТОРА НА
ПОЛИЦИЯТА Л. СВИНАРОВ ЛИЧНО ДО МИНИСТЪРА
НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ ЗА
РОЛЯТА НА Т. АЛЕКСАНДРОВ И АЛ. ПРОТОГЕРОВ ПРИ
УПРАВЛЕНИЕТО НА МАКЕДОНИЯ**

София, 13 май 1916 г.

Господине Министре,

По Ваша устна заповед ходих в Радовиш по разузнаване самата истина относно телеграфическото съобщение на Струмишкия околийски началник, за[това] че в гр. Струмица се било състояло събрание, на което се взело решение да се действувало, да се създаде от македонските земи отделна държава с автономно управление. А именно Струмишкия околийски началник с телеграма № 1115 от 26.III т.г. е донел, че такова събрание (с отбелязаната тук цел) било свикано по инициатива на радовишкия околийски началник М. Маджаров. Вам е известно цялото съдържание на телеграмата, тъй щото излишно е да я процитирам. В Радовиш пристигнах на 16 и престоях на 17.IV и веднага при завръщането ми на 21.IV бях приет от Вас на устен доклад, в който Ви изложих всичко онова, което можах да събера по въпроса. Вий, Господине Министре, от като ме изслушахте, ми поръчахте да Ви дам два рапорта: един официален и друг неофициален. В изпълнение на тази Ваша поръчка, представлявам тези два рапорта. Истина е, че за автономна Македония не се работи, но е факт, че се работи за образуване отделна самостоятелна македонска партия. Който разбира от партизански борби и от създаване на отделни политически партии, на всяка крачка из македонските земи може много ясно да се взре, че там се действува за създаване отделна политическа партия. Това се забелязваше още през 1915

година, когато обиколих някои места из Македония. За тази обиколка Ви дадох доклад. Изложеното в него доклад се потвърждава от сведенията, които събрах от последната ми обиколка из Радовишко.

Мястото, където г. Т. Александров е работил като деец и революционер македонски, е Щипски окръг. От обявяването на войната той направляваше своята революционна дейност от град Струмица. Негов заместник в този град е г. Ципушев, Председател на Струмишката Окръжна постоянна комисия. Той е родом от Радовиш и зет на Т. Александров. Понастоящем мястото, от където се дирижира дейността на Т. Александров е Радовиш и Струмица. Фактически управлението на Щипския окръг е в ръцете на Т. Александров. Той е поставил за околийски началници интелигентни и пъргави хора, негови доверени лица, негови съратници. На всеки околийски началник са дадени четници, вземени от бригадата на г. Подполковник Протогеров. Те изпълняват полицейската длъжност. Това са предани и доверени органи на г.г. Т. Александров и Протогеров. Кметските и секретар бирническите места са заети пак от техни хора. Чрез така наредената мрежа двамата господа са пълни господари на този чисто български край и техните органи фактически отговарят само пред тях. Казвам фактически, защото, каквито и престъпления да се вършат, откриването и наказанието, което е работа на държавните съдебно-полицейски органи, се осуетява от околийските началници и влиянието на Александров и Протогеров пред военните власти, пред които тяхната дума е закон. Това си твърдение си основавам върху примери за отделни случаи, каквито съм отбелязал в бележника си. Аз ги пазя и, ако стане нужда ще ги посоча. Убийствата още продължават. Убийствата стават

под благовидния предлог, че убитите били сърбомани. В същност организацията чисти онези хора, които не се подават ней и за да сплашат населението да върви с нея. В Щипско няма нищо невъзможно за организацията. Военните са в пълно нейно разпореждане. Има случаи, където комендантите са смърювани, че се отнели грубо с някои хора от въпросната организация, а има случаи комендантите да се дават под съд и отстраняват от длъжност по искане на околийския началник. Много осезателно се чувствува защитата и покровителството на хора от организацията от страна на военните власти. Талчока за това не може да не бъде от Главната квартира. В тази дейност са причислени и демократите. Имам осезателни примери, как околийските началници в Берово, Радовиш и Кочани ненавиждат, мразят и гледат да се освободят от онези чиновници, които са от стара България и които сами, вярвам, ще поискат да се махнат от Македония. Много старателно се следи да не би някъде да се състави либерално бюро. Един пример. Полицейския пристав при Радовишкото околийско управление Хр. Тодоров Йовчев намерил и убедил един влиятелен гражданин да състави бюро. Отива при този гражданин старшията Петър Овчаров и го плашил, да не смее да се събира с пристава, защото зло щял да пати. Пристава е съвършено изолиран. Никой от полицейските стражари не му отдава чест, па му скроили и едно углавно дело.

По заповед на Ципушев са убити по един зверски начин братя Никола и Иван Тюфекчиеви Андеви от гр. Радовиш, защото Никола бил и в турско и в сръбско кмет на гр. Радовиш, а кмета и секретар-бирника на Кочани Тодор Наков и Михаил П. Димитров в сръбско време занимавали същите си днешни длъжности, но те не са убити. Нещо по-

вече — запазват им се местата.

Никола Тюфекчиев Андев е бил член от организацията на Замфирова, когото сръбските власти хванали и заточили и Никола Т. Андев се убива, защото бил много популярен, та ще пречи в бъдащата дейност на Ципушев.

Сегашните околийски началници са бъдащите кандидати за народни представители. Така схванах дейността им. Едно от средствата за парализиране тази дейност на организацията, вредна за отечеството, е да се назначат при всяко околийско управление в Щипско по един опитен, интелигентен и доверен пристав, комуто да се дадат по 10 младши и 1 старши конни стражари. Приставите трябва да бъдат първостепенни. Между другото четниците са насилвали за пари Кръстьо Иванов от с. Винаца състоятелен и патриот човек. Убит е и старшият стражар от Царевоселското окол. управление Спиро Лазаров, защото бил сърбоманин. Спиро Лазаров е беден момък. Той по-рано беше старши в Мелник. Време е да се предприемат сериозни мерки против това злоупотребуване с властта.

Етапния комендант в Царево село на 25.11. т.г. с таен рапорт № 226 е донел в Тиловото управление, че околийските началници в Царево село, Берово и Кочани трябвало да се сменят и заменат с околийски началници от стара България, също и четниците, оставени да изпълняват полицейска служба, да се изпратят във войската, защото вършили всевъзможни престъпления, като [се] заменат те [със] стражари от стара България. Това [е], което имаше да Ви съобща в частния си този доклад. Този доклад би могъл да се използва.

Приемете, моля, мойто отлично към Вас почитание.

Инспектор на полицията: *Л.*

Свинаров

ЦДА, ф. 313, оп. 1, а. е. 2193, л. 10–11.

[Цит. по Георгиев, В., Ст. Трифонов. История на Българите 1878-1944 в документи. Том II 1912-1918. София, 1996, с. 490-491]